

**Національний університет біоресурсів і
природокористування України**

Юридичний факультет

Кафедра теорії та історії держави і права

**Студентський науковий гурток «Клуб юних
теоретиків»**

**Студентський науковий гурток «Дискусійний
клуб «De jure!»**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

XVI ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

16 листопада 2023 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

**Матеріали XVI Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»**

П.78

**Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVI
Всеукр. наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 16 листопада 2023 р.) / Укладачка:
Віра Качур. К., 2023. 234 с.**

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**

Колесниченко Нікіта

магістр 2 року навчання юридичного факультету
Волинського національного університету
імені Лесі Українки (м. Луцьк)

Особливості спадкування земельної частки (паю)*

Відповідно до ст. 1 ЗУ «Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв)» право на земельну частку (пай) (надалі – ЗЧ(П)) мають, зокрема, громадяни – спадкоємці права на ЗЧ(П), посвідченого сертифікатом (надалі – ЗУ № 899-IV) [1]. Однак, за ч. 4 ст. 13 ЗУ № 899-IV власник невитребуваної ЗЧ(П) або його спадкоємець вважається таким, що відмовився від одержання земельної ділянки, якщо він не оформив право власності на земельну ділянку до 1 січня 2025 року. Вказане обумовлює виключну актуальність даного дослідження.

Законодавство не містить визначення ЗЧ(П). Виходячи із наукової доктрини, ЗЧ(П) – об'єкт, що являє собою умовну земельну ділянку, місце розташування та межі якої не визначені. Він є результатом паювання і виник при переході земель с/г призначення з державної та колективної власності у приватну [2, с. 114].

В рамках досліджуваної теми варто висвітлити кілька питань:

I. ЗЧ(П) та земельна ділянка.

Згідно із п. 5 Указу Президента України «Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям» від 08.08.1995 року (далі – Указ № 720/95) відповідна районна державна адміністрація (РДА) видавала громадянам і реєструвала сертифікати на право на ЗЧ(П) [3].

Проте, у разі виходу власника ЗЧ(П) з колективного с/г підприємства (КСГП), с/г кооперативу (СГК), с/г акціонерного товариства (СГАТ) за його заявою здійснюється відведення земділянки в натурі в установленому порядку і видається державний акт на право приватної власності на цю земділянку. Після видачі громадянину державного акта на право приватної власності на земельну ділянку сертифікат на право на ЗЧ(П) повертається до РДА [3].

Відповідно до п. 17 Розділу Х ЗК України сертифікати на право на ЗЧ(П), отримані громадянами, вважаються правовстановлюючими документами при реалізації ними права вимоги на відведення ЗЧ(П) в натурі (на місцевості) відповідно до законодавства. Сертифікати на право на ЗЧ(П) є дійсними до виділення власникам ЗЧ(П) у натурі (на місцевості) земельних ділянок та видачі їм державних актів на право власності на землю [4].

* Наукова керівниця - доцентка кафедри цивільно-правових дисциплін Волинського національного університету імені Лесі Українки Зінаїда Самчук-Колодязна

Відтак, важливо розуміти, що із моменту видачі громадянину державного акта на право приватної власності (не плутати із державними актами про право колективної власності на землю, які видавались КСГП, СГК, СГАТ, і про які згодом) ЗЧ(П) припиняє існування і, відповідно, не спадкується в такому вигляді, адже «перетворюється» на земельну ділянку, із номером та визначеними межами.

II. Загальні підстави виникнення права на ЗЧ(П).

Відповідно до п. 2 Указу № 720/95 право на ЗЧ(П) мають члени КСГП, СГК, СГАТ, в т.ч. пенсіонери, які раніше працювали в них і залишаються їх членами, відповідно до списку, що додається до державного акта на право колективної власності на землю [3].

Тобто передумовою для видачі сертифікату є внесення особи до відповідного списку, що складається КСГП, СГК чи СГАТ, членом якої така особа є.

Саме право на ЗЧ(П) виникає не з часу внесення членів колективного СГП до відповідних списків, доданих до державного акта на право колективної власності на землю, перевірки, уточнень і затвердження указаних списків, а з моменту передачі (державної реєстрації) державного акта про право колективної власності на землю конкретному КСГП [5].

III. Документи, що мають значення при спадкуванні ЗЧ(П).

Враховуючи викладене, в рамках розглядуваної теми дослідження основними документами, що мають значення при спадкуванні, є: а) сертифікат на право на ЗЧ(П); б) державний акт про право колективної власності на землю, виданий КСГП, СГК та СГАТ, членом якого є/була відповідна особа; в) рішення суду.

Зазначений проміжний висновок підтверджується наступним.

Зі змісту ст. 22-23 ЗК України (в редакції 1990 р.) та Указу № 720/95, особа набуває право на ЗЧ(П) за наявності трьох умов: (1) перебування в членах КСГП на час паювання; (2) включення до списку осіб, доданого до державного акта на право колективної власності на землю; (3) одержання КСГП цього акта [5].

Згідно з ч. 1-2 ст. 2 ЗУ ЗУ № 899-IV основним документом, що посвідчує право на ЗЧ(П), є саме сертифікат на право на ЗЧ(П). Документами, що посвідчують право на ЗЧ(П), також є: (а) свідоцтво про право на спадщину (з цього випливає, що можна спадкувати й успадковану ЗЧ(П)); (б) посвідчені у встановленому законом порядку договори купівлі-продажу, дарування, міни, проте до них має бути додано сертифікат на право на ЗЧ(П); (в) рішення суду про визнання права на ЗЧ(П) [1].

IV. Спадкування ЗЧ(П).

ЗЧ(П) можна успадковувати і власник ЗЧ(П) має право на розпорядження нею, шляхом, в т.ч., передачі її у спадщину. Сама правова природа ЗЧ(П) дає змогу визначити коло суб'єктів, що мають право на неї, або вирішити питання, пов'язані з її успадкуванням [6].

Член КСГП, включений до списку, що додається до державного акта на право колективної власності на землю, набуває права на ЗЧ(П) з дня видачі

цього акта, і в разі його смерті успадкування права на ЗЧ(П) здійснюється за нормами ЦК, у тому числі й у випадку, коли з різних причин ця особа не встигла отримати сертифікат на право на ЗЧ(П). Невнесення до зазначеного вище списку особи, яка була членом КСГП на час передачі у колективну власність землі, не може позбавити її права на ЗЧ(П) (п. 24 Постанови Пленуму ВСУ №7) [7].

Відтак, у разі смерті члена КСГП, що набув права на ЗЧ(П) з дня видачі КСГП державного акта на право колективної власності на землю, успадкування права на ЗЧ(П) здійснюється за загальними правилами про спадкування [5].

Висновки. На основі усього вищевикладеного, можливо сформулювати такі особливості спадкування ЗЧ(П) залежно від наявності відповідного документа:

1. Наявний сертифікат на право на ЗЧ(П).

В такому випадку при спадкуванні не виникає істотних проблем, адже такий сертифікат є основним документом, що посвідчує право на ЗЧ(П).

2. Сертифікат на право ЗЧ(П) втрачено. Виходом є кілька основних варіантів:

(1) звернутися за дублікатом до РДА (з огляду на п. 5 Указу № 720/95);

(2) право на ЗЧ(П) також посвідчує державний акт на право колективної власності на землю або витяг з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, адже член КСГП, СГК чи СГАТ, включений до списку, що додається до цього державного акта, набуває права на ЗЧ(П) з дня видачі такого акта.

(3) звернутися до суду з позовом про визнання права на ЗЧ(П): відповідачами в такому випадку є КСГП, СГП, СГАТ чи РДА, яка затверджувала розмір паю, вирішувала питання про видачу сертифіката, а також виконавчий орган чи ОМС, що має вирішувати питання про виділення ЗЧ(П) в натурі, тощо [7].

Позивачеві необхідно довести, що спадкодавець за життя мав відповідні права на ЗЧ(П). Наявність зазначених вище після проміжного висновку 3-х умов набуття права на ЗЧ(П) може підтверджуватися, зокрема, витягами з Книг реєстрації сертифікатів на ЗЧ(П), із зазначенням реквізитів виданого сертифікату, які надаються територіальними органами Держгеокадастру; витягами з Книг записів реєстрації державних актів на право власності на землю; довідками від сільських, селищних рад із зазначенням відомостей про земельні ділянки, які обліковуються за спадкодавцем [5] та будь-якими іншими документами, що підтверджують членство спадкодавця у КСГП після розпаювання в ньому землі.

Проте якщо особа не отримала сертифікат на ЗЧ(П) і не була включена до списку, що додається до відповідного державного акта, не зверталася до загальних зборів членів КСГП з питанням щодо внесення до списку, чи до суду з позовом про визнання її права на ЗЧ(П), то вважається, що за життя така особа не реалізувала свого права на ЗЧ(П) [8] і, відтак, така ЗЧ(П) не успадковується.

Щодо позовної давності, то оскільки право особи на ЗЧ(П) виникає з моменту отримання КСГП, СГК чи СГАТ державного акту про право колективної власності, в якому ця особа вказана як така, що має право на ЗЧ(П), то це право є непорушним, строку на його реалізацію законодавством не встановлено, а відтак воно підлягає захисту без обмеження строком позовної давності [9].

Література

1. Про порядок виділення в натурі (на місцевості) земельних ділянок власникам земельних часток (паїв) : Закон України від 5 червня 2003 року № 899-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/899-15#Text>
2. Уразовська О.С. Спадкування права на земельну ділянку за законодавством України : дис. ... к.ю.н. : 12.00.03 / Нац. ун-т «Одеська юридична академія». Одеса, 2018. 211 с.
3. Про порядок паювання земель, переданих у колективну власність сільськогосподарським підприємствам і організаціям : Указ Президента України від 8 серпня 1995 року N 720/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/720/95#Text>
4. Земельний кодекс України : кодекс України від 25 жовтня 2001 року № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>
5. Постанова Верховного Суду від 13.04.2022 р. у справі № 610/1117/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/104045188>
6. Гуменюк В.І. Земельна реформа. Правові аспекти / В. І. Гуменюк, В. П. Паліюк. – 2005. URL: <https://web.archive.org/web/20181222051723/http://ukr-pravo.at.ua/index/0-791>
7. Про практику застосування судами земельного законодавства при розгляді цивільних справ : Постанова Пленуму ВСУ №7 від 16.04.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/va007700-04#Text>
8. Постанова Верховного Суду від 23.09.2021 р. у справі № 563/1407/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/99967473>
9. Постанова Верховного Суду від 29.09.2021 р. у справі № 181/257/19. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100179005>